

У сёлетнім верасні — 180-годдзе першай публічнай бібліятэкі ў Гродне. Гаворачы пра блізкі юбілей, дырэктар Гродзенскай абласной бібліятэкі імя Яўхіма Карскага Лідзія Васільеўна Мальцава заўважае: няблага было б выдаць даведнік знакамітых чытачоў старажытнага горада. І мо нават не толькі тых, хто карыстаўся чытальнай залай бібліятэкі... Ідэя проста ўнікальная. Калі яшчэ ўлічыць, што база, аснова ў гродзенскіх краязнаўцаў ёсць... Варта згадаць хаця б кнігу Аляксея Пяткевіча “Людзі культуры з Гродзеншчыны”. А дадаць бы яшчэ ў гэты зборнік персаналіі вучоных, военачальнікаў, дзяржаўных дзеячаў...

Знічкі Айчыны

Алесь Карлюкевіч

Знашлося б месца ў гэтым даведніку і звесткам пра Уладзіслава Станіслававіча Прускага (нарадзіўся ў Гродне ў 1857 годзе). Ён праславіўся не толькі як знакаміты ўрач, педагог, але і як стваральнік Таварыства садзейнічання фізічнаму развіццю. Закончыўшы медыцынскі факультэт Маскоўскага ўніверсітэта, наш зямляк працаваў у Томску. Сярод яго клопатаў было нямала спраў арганізацыйнага характару: стварыў, скажам, таварыства дактароў-практыкаў. Уладзіслаў Станіслававіч выдатна разумее ролю санітарыі, грамадскай гігіены ў папярэджванні захворванняў і шмат сіл аддаваў асветніцкай рабоце.

8 лютага 1892 года ў Гродне нарадзіўся Іван Данілавіч Жангаловіч. Астраном і геадэзіст, ён пакінуў пасля сябе адметны след у гісторыі навукі. Закончыўшы ў 1916 годзе Петраградскі ўніверсітэт, наш зямляк быў прызначаны на службу ў Ваенна-марскі флот. У 1919 годзе Іван Жангаловіч удзельнічаў у экспедыцыі па вывучэнні Курскай магнітнай аномаліі. Пасля працаваў у Галоўным гідраграфічным упраўленні флота. Штогод удзельнічаў у экспедыцыях па даследаванні Паўночнага Ледавітага акіяна. Выкладаў у Ваенна-Марскай Акадэміі імя К. Варашылава. На ледаколах “Садко”, “Сядоў”, “Малыгін” быў у экспедыцыях па вывучэнні Арктычнага басейна. У Астранамічным інстытуце АН СССР доўгі час займаў пасаду намесніка дырэктара. Менавіта Жангаловіч распрацаваў спосаб вызначэння масы Зямлі па назіраннях, зробленых пры дапамозе яе штучных спадарожнікаў. Іван Данілавіч быў таксама галоўным рэдактарам “Марскога астранамічнага штогодніка” і “Авіяцыйнага астранамічнага штогодніка”. Ён ганаровы член Геаграфічнага таварыства СССР, заслужаны дзеяч навукі РСФСР, ганаровы палярнік.

З пакалення, якое зацвела ня мала даўніны, вядомай нам часцей толькі са старых паштовак, — і Вадзім Аляксандравіч Бандарын (нарадзіўся ў Гродне 22 красаві-

ка 1909 года). Закончыў славуты Белпедтэхнікум (у 1926 годзе) — кузню даваеннай беларускай нацыянальнай інтэлігенцыі. Пасля — прыродазнаўчае аддзяленне Белдзяржуніверсітэта. Працаваў у Навукова-даследчым інстытуце свінагадоўлі. У час Вялікай Айчыннай вайны быў хімікам санітарна-эпідэміялагічнага атрада ар-

міі Паўднёва-Заходняга, Варонежскага франтоў. Пасля вайны — загадчык кафедры агульнай хіміі Мінскага медыцынскага інстытута. У 1953 годзе абараніў кандыдацкую дысертацыю. Надрукаваў больш за 100 навуковых прац. Многія вучні Бандарына сталі дактарамі навук, узначалілі навукова-даследчыя інстытуты, славуты медыцынскія клінікі. Вадзіму Аляксандравічу прысвоена званне заслужанага работніка вышэйшай школы БССР, ён узнагароджаны ордэнам, медалямі, знакам “Выдатнік аховы здароўя”.

Не часта ў апошнія гады згадваецца імя славутага военачальніка Аляксея Інакенцьевіча Антонава, а яго ж уклад у перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне проста неацэнны. Ён нарадзіўся 15 (28) верасня 1896 года ў Гродне ў сям’і афіцэра 26-й артылерыйскай брыгады. У 1915-м паступіў вучыцца ў Пецябургскі ўніверсітэт. Бацькі на той час ужо не было, а ў хуткім часе памерла і маці. Аляксей вымушаны быў пакінуць вучобу і пайсці на завод. А ў 1916 годзе

Гродна. Агульны від. Пачатак XX ст.

Гродна. Ваенная царква. Пачатак XX ст.

Гродна. Саборная вуліца. Пачатак XX ст.

Гродна. Каложская царква. Пачатак XX ст.

Гродна. Парк і гарадскі тэатр. 1930-я гады

Гродна. Дом Элізы Ажэшка. Пачатак XX ст.

Антонана прызываюць у войска, накіроўваюць у Паўлаўскае ваеннае вучылішча. Па заканчэнні кароткатэрміновага курса навучання малады афіцэр накіроўваецца ў лейб-гвардыі Егерскі полк. Быў паранены, узнагароджаны ордэнам Святой Анны 4-й ступені. У маі 1918 года Антонава звальняюць у запас. Вучыцца на вчэрніх курсах Ляснога інстытута, працуе ў харчовым камітэце Петраграда. А ў красавіку 1919-га нашага земляка прызываюць у Чырвоную Армію. З таго часу ўсё жыццё Антонава звязана з вайскавай службай. Цяга на навукі па-свойму ўплывала на вайсковую кар’еру Антонава. Ён служыць у апэратыўных аддзелах штабоў, займаецца распрацоўкай армейскіх апэрацый. Заканчвае Акадэмію

Генеральнага штаба. У 1937 годзе яго прызначаюць начальнікам штаба Маскоўскай ваеннай акругі. У жніўні 1941 года Антонаў — начальнік штаба Паўднёвага фронту. У хуткім часе яму прысвойваюць званне генерал-лейтэнанта, узнагароджваюць ордэнам Чырвонага Сцяга. За ўмелае кіраўніцтва апэрацыямі Паўночна-Каўказскага, Каўказскага франтоў узнагароджваюць другім ордэнам Чырвонага Сцяга. А ў снежні 1942 года Сталін прызначае Антонава першым намеснікам начальніка Генштаба. Менавіта Аляксей Інакенцьевіч рыхтаваў большасць загадаў народнага камісара абароны, непасрэдна распрацоўваў планы ваенных кампаній, стратэгічных апэрацый на тэатрах ваенных дзеянняў, ажыццяўляў кантроль за іх выкананнем. Не аднойчы Сталін накіроўваў нашага земляка на франты як прадстаўніка Стаўкі. У 1943 годзе за каардынацыю дзеянняў войск у Варонежска-Касторненскай апэрацыі Антонава ўзнагародзілі ордэнам Суворова 1 ступені, у красавіку 1943-га Антонава прысвоілі званне генерал-

палкоўніка. Важнай вяхой у жыцці Антонава стала распрацоўка апэрацыі “Баграціён” па вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Шмат пры падрыхтоўцы да наступлення было зроблена па дэзінфармацыі ворага на конт планеў савецкага камандавання. За апэрацыю “Баграціён” генерал арміі Антонаў быў адзначаны яшчэ адным ордэнам Суворова 1 ступені. Адзін з сучаснікаў нашага земляка пакінуў такія ўспаміны: “Антонан быў вельмі блізкі да Сталіна, які лічыўся з яго меркаваннямі, выказаў да яго яўныя сімпатыі і давер, праводзіў з ім доўгія гадзіны, абмяркоўваючы палажэнне на франтах і планаваў будучыя апэрацыі”. У 1945 годзе Антонаў быў прызначаны начальнікам Генеральнага штаба. А ў чэрвені 1945 года генерала арміі адзначылі ордэнам “Перамога”...

Мне здаецца, што ў Гродне ці нават Мінску — прыкладам, у Ваеннай Акадэміі Рэспублікі Беларусь — даўно наспеў час стварыць музей Аляксея Інакенцьевіча Антонава — славутага ўраджэнца зямлі беларускай.

© В поісках
утрачэннаго

Паштоўкі
з калекцыі
Уладзіміра
Ліхадзедава